

Simpozij „Zemljište kao faktor razvoja poljoprivrede i zaštite životne sredine u BiH“
povodom 5. decembra UN Svjetskog dana zemljišta/tla
4. decembar/prosinac 2025. godine

ZAKLJUČCI I PORUKE SA ODRŽANOG SIMPOZIJUMA

Simpozij pod nazivom **”Zemljište kao faktor razvoja poljoprivrede i zaštite životne sredine u Bosni i Hercegovini”**, u organizaciji Akademije nauka i umjetnosti Bosne i u Hercegovine i Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, a povodom Svjetskog dana zemljišta/tla koji Ujedinjene nacije obilježavaju svake godine 5. decembra, od 2013. godine, bio je prilika da stručnjaci, svako iz svoje uže oblasti, prezentuju stanje, i ponude neke odgovore i rješenja koja bi mogla da budu od opšte koristi za razvoj poljoprivrede i zaštitu životne sredine.

Teme kao što su: stanje obrazovnog sistema i nauke u poljoprivredi, klimatske promjene, degradacija i kontaminacija zemljišta, erozija i bujice, urbanizacija i izazovi u prostornom planiranju, komasacija zemljišta, stanje katastra i vlasničkih odnosa, održivo upravljanje zemljištem i vodama kao uslov intenzivne i sigurne poljoprivredne proizvodnje, prilagođavanje klimatskim promjenama su teme veoma aktuelne o kojima se, na žalost, veoma malo govori. Sve navedene, ali i neke druge teme uslov su razvoja poljoprivrede, sigurnosti proizvodnje hrane i održivosti sela i općenito ruralnog prostora. BiH, nažalost, ne obezbjeđuje dovoljnu količinu i sigurnost u proizvodnji kvalitetne hrane, sela su opustjela, a ruralni prostor zapušten.

Pored rješavanja fundamentalnih pitanja kao što su komasacije, ažuriranost katastra, zaštita tla od nestajanja i kontaminacije, potrebno je konačno pristupiti mjerama uređenja zemljišta (odvodnja, navodnjavanje, zaštita od poplava, uređenje parcela), i sistemskog povećanja plodnosti tla čija je prirodna plodnost u našim uslovima niska.

Sve češće su ekstremne pojave poplava, klizišta i ekstremnih erozionih procesa koji dovode do degradacije i odnošenja najplodnijeg površinskog dijela tla. Potrebno je konačno pristupiti integralnom konceptu borbe protiv erozije i bujičnih poplava koji se zasniva na planiranju i upravljanju cijelim slivom, uključujući održivo korištenje zemljišta, posebno sistem obrade, pošumljavanje degradiranih površina, primjenu zaštitnih građevinskih objekata, te razvoj sistema ranog upozoravanja i jačanje institucionalne saradnje.

Kada je riječ o mehanizmu kontrole korištenja zemljišta, potrebno je implementirati provjerene evropske prakse praćenja u oblasti upravljanja zemljištem, uvođenjem novih instrumenata kontrole, uz istovremeno unapređenje postojećih mehanizama, kako bi se osigurala transparentnost i održivost u korištenju prostora. Predloženo je da se zajednički radi na suvremenim tehnologijama (AI, opća digitalizacija, GIS i drugim informacionim sistemima) u cilju kontrole usklađenosti korištenja zemljišta sa održivim razvojnim ciljevima u Bosni i Hercegovini, a u skladu sa zahtjevima EU u procesu pridruživanja.

Primjer dobre međuinstitucionalne saradnje u FBiH je primjena GIS tehnologije i korištenje ortho-photo i satelitskih snimaka u izradi karte promjene klasa pokrivenosti tla u BiH (CLC) od 2000. do 2024. godine uz korištenje satelitskih i ortho-photo snimaka vrlo detaljnih rezolucija. Ovaj pristup je od velike koristi kod primijenjene metodologije izrade Karte upotrebne vrijednosti zemljišta na općinskom nivou u M 1:10 000.

Jedno od važnih pitanja treba hitno rješavati, kada je poljoprivreda u pitanju, je nacionalizirano poljoprivredno zemljište, koje nije bilo dodijeljeno određenom subjektu, od 1965. i koje je pripadalo općinama. Zabranom uspostavljenom 2022. godine onemogućeno je općinama da gazduju poljoprivrednim zemljištem, pri čemu prema trenutnom ustavnom uređenju ne postoji organ države BiH koji bi bio nadležan da gazduje ovim zemljištem, što ga ostavlja bez adekvatne pravne zaštite. Naravno to uključuje i budući razvoj agrara, ali i društva u cjelini. Ovo pitanje, relativno jednostavno za riješiti, „zaglavilo“ se u političkim vodama i poprimilo populističku formu, umjesto razvoju.

Poruka sa ovog Simpozijuma bi bila da se u savremenom pristupu poljoprivrednoj proizvodnji, tlo posmatra ne samo kao podloga za rast biljaka, već kao multifunkcionalan sistem i ključna komponenta globalnog ciklusa ugljika, kao rezervoar bioraznolikosti i mnogih drugih usluga ekosistema.

U toku Simpozijuma učesnici su analizirali savremene koncepte razvoja poljoprivrede poput „intenzifikacije kroz održivost“ i „rješenja temeljena na prirodi“, koji omogućavaju povećanje prinosa bez širenja poljoprivrednih površina ili dodatnog opterećenja okoliša. Posebna pažnja daje se praćenju pokazatelja kvaliteta tla (sadržaja organskog ugljika-humusa), strukture tla, biološke aktivnosti, balans hraniva), te primjeni digitalnih tehnologija i geoprostornih podataka za praćenje stanja i donošenje odluka u upravljanju zemljištem.

Sve više, zbog klimatskih promjena, postaje važan razvoj i modernizacija meteorološkog monitoringa. Od ključne važnosti je pravilno upravljanje vodnim režimom tla i obezbjeđenje vodnih resursa za potrebe navodnjavanja. Stoga je neophodno da se što prije uspostavi proaktivno strateško planiranje obezbjeđenja vode za navodnjavanje. Akumulacije za navodnjavanje treba da ispune višenamjensku ulogu: voda za navodnjavanje, zaštita od poplava, očuvanje malih voda i biološkog minimuma vodotoka, izgradnju mikro vodozahvata za gašenje požara itd.

Bez čistog zemljišta/tla nema ni čiste vode. Tlo i voda su neodvojivi od ljudskog postojanja u prirodi. Da li smo kao društvo i pojedinci svjesni značaja ovih resursa i koliko su ova dva resursa pod pritiskom klimatskih promjena i antropogenog uticaja? Šta očekuje civilizaciju od 9,5 milijardi ljudi 2050. godine, pri čemu će u gradovima živjeti 65% ukupne populacije. Kako uvećati proizvodnju hrane do 2050. godine za 50% u odnosu na postojeći obim proizvodnje? Na mnoga od ovih pitanja odgovor treba da dadne i agronomska struka. Nimalo jednostavni izazovi za buduće generacije naučnika i proizvođača hrane u agrarnom sektoru u svijetu ali i kod nas!

Važna poruka ovog Simpozijuma je i društveno-ekonomska dimenzija održivog upravljanja zemljištem/tlom, uključujući važnost odgovarajućih politika, zakonskih rješenja, edukacije i učešća zainteresiranih strana. Integracijom agronomskih inovacija s okolišnim i društvenim aspektima, održivo upravljanje zemljištem postaje temelj klimatski pametne poljoprivrede te ključan alat za izgradnju otpornijih poljoprivrednih sistema, postizanje sigurnosti u proizvodnji hrane i klimatske neutralnosti do 2050. godine.

Rješavanje navedenih pitanja omogućilo bi brži razvoj agrara, očuvanje sela i zaštitu ruralnog prostora i zaustavilo bi daljnju devastaciju. Naravno to bi indirektno pomoglo i relaksiralo život u urbanim i suburbanim naseljima i gradovima, zaustavilo odlazak mladih ljudi iz zemlje i općenito doprijelo dobrobiti ljudi.

Postoji li neka strategija ili ponuda od strane vlasti koju čekamo, ili će vlast i dalje tapkati u mjestu i cjelokupnu politiku svoditi na podsticaj i diobu novca a ne na razvoj?

Budžetska sredstva mogu pomoći ali ne mogu razviti poljoprivredu. Vođenje aktivne agrarne politike i mjera koje bi pratila zdrava i konkurentna investiciona politika, najbolji je put uspostave savremene poljoprivredne proizvodnje za dugoročni period.

Za sve navedeno, za sva danas analizirana pitanja, neophodni su dobro postavljeni zakonski okviri, multisektorski pristup, sinhroniziran rad institucija i saradnja na svim nivoima.

Neophodno je znanje, ali i uključivanje svih interesnih grupa, posebno ljudi na lokalnom nivou, u planiranje i donošenje odluka, poljoprivrednih proizvođača u prvom redu.

Nužno je prepoznati i staviti kao jedan od prioriteta izgradnju kvalitetnog i integrisanog sistema zemljišne administracije, monitoringa stanja i praćenja promjena zemljišnog prostora, koji će se redovno ažurirati, a ne po potrebi.

Naglasak također treba staviti na osnaživanje znanja i vještina stručnjaka, unapređenje tehnologije, te njegovanje etičkih i vrijednosnih standarda u digitalnom upravljanju prostorom.

Prostora za saradnju sigurno ima. Evidentno je da su nam potrebna dublja istraživanje i projektna saradnja, konstituiranje zajedničkih projekata i apliciranje na relevantne fondove EU radi osiguranja finansijske i stručne podrške.

Prof emeritus Hamid Čustović, dopisni član ANU BiH-a
Prof. dr Muhamed Brka, dekan PPF UNSA

U Sarajevu, 9.12.2025 godine